

Visokošolski sindikat Slovenije

SINDIKAT VZGOJE, IZOBRAŽEVANJA,

ZNANOSTI IN KULTURE SLOVENIJE

KOSRIS, Koordinacija

Hajdrihova ulica 19, 1000 Ljubljana, zanj direktor Gregor Anderluh

Visokošolski sindikat Slovenije,

Trg osvobodilne fronte 14, 1000 Ljubljana, zanj predsednik Gorazd Kovačič

Sindikat vzgoje, izobraževanje, znanosti in kulture Slovenije,

Oražnova ulica 3, 1000 Ljubljana, zanj glavni tajnik Branimir Štrukelj

Državni zbor Republike Slovenije

Odbor za gospodarstvo

Šubičeva 4, 1000 Ljubljana

gospodarstvo@dz-rs.si

Državni zbor Republike Slovenije

Vodje poslanskih skupin:

mag. Borut Sajovic, Svoboda

Jelka Godec, Slovenska demokratska stranka (SDS)

Jožef Horvat, Nova Slovenija – Krščanski demokrati (Nsi)

Jani Prednik, Socialni demokrati (SD)

dr. Matej Tašner Vatovec, Levica

Felice Žiža, Poslanska skupina madžarske in italijanske narodne skupnosti (IMNS)

Šubičeva 4, 1000 Ljubljana

borut.sajovic@dz-rs.si

jelka.godec@dz-rs.si

jozef.horvat@dz-rs.si

jani.prednik@dz-rs.si

matej.tasner-vatovec@dz-rs.si

felice.ziza@dz-rs.si

Državni zbor Republike Slovenije

Zakonodajno pravna služba

Šubičeva 4, 1000 Ljubljana

natasa.vorsic@dz-rs.si

Zadeva: Predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o avtorski in sorodnih pravicah in Zakona o kolektivnem upravljanju avtorske in sorodnih pravic

Vlada RS je na svoji 12. redni seji dne 25. 8. 2022 sprejela predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP-I) in predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kolektivnem upravljanju avtorskih in sorodnih pravic (ZKUASP-A) ter ju posredovala Državnemu zboru RS v sprejem po nujnem postopku. V predlog zakona so vključene spremembe in dopolnitve zaradi prenosa določil Direktive (EU) 2019/790 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. aprila 2019 o avtorski in sorodnih pravicah na enotnem digitalnem trgu in sprememb direktiv 96/9/ES in 2001/29/ES ter Direktive (EU) 2019/789 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. aprila 2019 o določitvi pravil glede izvrševanja avtorske in sorodnih pravic, ki se uporabljajo za določene spletne prenose radiodifuznih organizacij in retransmisije televizijskih ter radijskih programov, in spremembi Direktive Sveta 93/83/EGS.

Tekom celotnega postopka sprejemanja predlogov ZASP-I in ZKUASP-A, ki poteka že od maja 2021, so se v postopku javne razprave množično odzivali deležniki s področja izobraževanja in raziskovanja in tudi ustanov za varstvo kulturne dediščine. Več kot polovica deležnikov, ki je sodelovala v javnih razpravah, pripada tem resorjem, ki delujejo v javnem interesu in je ves čas opozarjala na slabe rešitve v predlogih ter ponujala strokovno utemeljene predloge, s katerimi bi direktivi implementirali na primeren način. Urad za intelektualno lastnino (v nadaljevanju URSIL), ki je pripravljal predlog, je vse strokovno utemeljene predloge ves čas postopka zavračal.

Obrazložena stališča so med drugimi posredovali Akademsko in raziskovalna mreža Slovenije – ARNES, Centralna tehniška knjižnica (CTK), Inštitut Jožef Štefan, Nacionalna univerzitetna knjižnica (NUK), Univerzitetna knjižnica Maribor (UKM), Nacionalni svet za knjižnično dejavnost (NSKD), UNESCO International research centre on AI (IRCAI) in UNESCO Open educational resources (OER) Chair, če izpostavimo zgolj nekatere od najpomembnejših deležnikov, poleg njih pa predstavniki civilne družbe kot npr. Zavod Danes je nov dan – Inštitut za druga vprašanja, Creative Commons Slovenia, Zavod Hekovnik. Deležniki so predlagali da se upoštevajo njihovi predlogi, da bodo lahko svoje poslanstvo v skladu z javnim interesom opravljali tudi v sodobnih časih digitalnih tehnologij.

Številni deležniki so glede vseh javno objavljenih predlogov ZASP-I podali strokovno utemeljene, medsebojno usklajene pripombe in stališča. V celotnem postopku, razen z drobno izjemo v različici iz februarja 2022, ki je bila kasneje opuščena, njihovi predlogi niso bili v ničemer upoštevani. Med poletnimi medresorskim usklajevanjem 2022 je v imenu raziskovalcev in izobraževalcev Ministrstvo za znanost in izobraževanje (MIZŠ) in Služba vlade za digitalno preobrazbo (SDVP) uspelo izboljšati predloge, a še vedno zgolj v izredno majhnem delu in sicer le v zvezi z enim odstavkom pri izjemi za izobraževanje in v večjem delu v zvezi z izjemo za raziskovanje (slednjo je bilo treba v slovenski pravni red implementirati še v skladu z InfoSoc Direktivo iz leta 2001) ter v zvezi z izjemo za besedilno in podatkovno rudarjenje. Vendar prav nobena od teh izjem v predlogu, ki je v obravnavi, ni bila sprejeta na način, kot so jo deležniki in zanje MIZŠ in SDVP predlagali. V trenutnem predlogu, ki ga je Vlada RS sprejela na seji dne 25. 8. 2022, izjema za poučevanje ni več prosta in ni več celovito urejena v 49. členu kot prosta raba, prosto reproduciranje pri znanstvenem raziskovanju je prekomerno omejeno in tudi pri podatkovnem rudarjenju je predlagatelj zakona občutno izničil obseg vsebin, na katerih se rudarjenje lahko izvaja, med katerim je najbolj kritično, da je izključil rudarjenje po prostem spletu.

Navkljub temu, da so bile predlagatelju zakona posredovane strokovno utemeljene in obrazložene rešitve, na podlagi katerih bi Slovenija lahko implementirala določbe direktiv na način, ki bi upošteval tudi javni interes na področju izobraževanja, znanosti, varstva kulturne dediščine, in svobode izražanja, predlagatelj zakona tovrstne rešitve znova in znova zavrača v korist zasebnih interesov.

Predlagatelj vztraja pri sprejemu predlogov zakona po nujnem postopku z razlogovanjem, da Sloveniji preti kazen zaradi neimplementacije direktiv.

Obravnavo tako pomembnih zakonov po hitrem in nujnem postopku predstavlja zlorabo demokratičnih postopkov. Po eni strani pripravljalec zakona ni upošteval primernih in s strani institucij, ki delujejo v javnem interesu, podanih predlogov za implementacijo direktiv, po drugi strani pa uvaja številne novote, ki ne predstavljajo obveznosti, ki bi jih moral slovenski zakonodajalec implementirati v skladu z direktivami, zato menimo, da gre tudi v tem oziru za zlorabo demokratičnega postopka v prid zasebnim interesom in vztrajamo pri upoštevanju rešitev, ki so v interesu javnega izobraževanja in raziskovanja

Spremembe so nujno potrebne na naslednjih področjih:

1. Izjema za poučevanje (predlagani novi 47.b in 49. člen)

PROBLEM: V trenutnem predlogu je izjema za poučevanje urejena slabo, saj se predlaga nadomestilo (kar v skladu z direktivo ni obvezno), omogoča izničenje izjeme v primeru licenc, preozko določa krog upravičencev izjeme in preozko določa obseg dovoljene uporabe.

REŠITEV: Veljavni ZASP že ureja izjemo za prosto uporabo del pri neposrednem pouku (pouku v razredu), ki naj se dopolni tako, da se ji doda izjema za poučevanje na daljavo v skladu z direktivo;

- izjema naj vključuje vse oblike rabe avtorskih del, ki so potrebne za izvajanje poučevanja, tudi pravico do predelave;
- izjema naj se nanaša na vse osebe v izobraževalnih ustanovah, tudi podporno (socialni delavci, strokovnjaki za podporo otrokom s posebnimi potrebami, strokovnjaki za podporo pri obšolskih dejavnostih ali športu, starše);
- izjema naj zaobjema izobraževanje oziroma poučevanje v širšem smislu, tudi ko ga izvajajo ustanove za varstvo kulturne dediščine in raziskovalne organizacije;
- vse v obsegu, ki ga opravičuje nekomercialni namen uporabe dela,
- izjema naj ne vključuje možnosti, da bi se z licencami lahko izjema izničila,
- izjema naj bo v veljavi kot prosta raba in ne zakonita licenca, torej brez nadomestila, kar je v skladu z Ustavo RS in zakoni.

2. Besedilno in podatkovno rudarjenje (predlagani novi 57.a, 57.b in sprememba obstoječega 185. člena)

PROBLEM: Trenutni predlog premalo natančno definira, kaj pomeni "strojno berljiva sredstva", onemogoča rudarjenje po odprtem spletu in ne določa sankcij za primere, ko bodo imetniki pravic s tehnološkimi sredstvi onemogočali dejanske učinke izjeme.

REŠITEV:

- razširi naj se definicija zakonitega dostopa, da bo vključevala dela, prosto dostopna na odprtem spletu (*open web*), tako kot to predvideva direktiva;
- definira naj se strojno berljiva sredstva, s katerimi lahko avtor izrecno pridrži pravico uporabe dela, npr. z robot.txt, da ne bo dileme, da bi bilo potrebno rudariti tudi morebitne prepovedi;
- določi naj se 72 urni rok za odpravo tehničnih ukrepov v primerih, ko imajo upravičenci zakonit dostop do dela;
- določi naj se sankcije v primerih, ko imetnik ne odpravi tehničnih ukrepov v roku 72 ur.

3. Izjema za znanstveno raziskovanje (predlagani novi 57.c člen)

PROBLEM: izjema je definirana preozko.

REŠITEV: vzpostavi naj se celovita in dovolj široka izjema za prosto rabo del v namene znanstvenoraziskovalne dejavnosti v obsegu, ki ga opravičuje nekomercialni namen uporabe dela.

4. Dela izven pravnega prometa (predlagani novi 50.e, 50.f, 50.g in 57.d člen)

PROBLEM: Trenutni predlog neustrezno definira ustanove za varstvo kulturne dediščine, ne razširja izjeme na primere, ko so dela izposojena na zelo dolgi rok in omogoča, da se lahko izjemo s pogodbo izniči.

REŠITEV:

- posebej naj se definira pojem »ustanove za varstvo kulturne dediščine«;
- med dela izven pravnega prometa naj se vključijo dela, ki so izposojena na zelo dolgi rok;
- določi naj se ničnost v primeru drugačne pogodbene ureditve.

5. Uvajanje nove neodpovedljive pravice do nadomestila v primeru, ko avtor prenese pravico za priobčitev javnosti v okviru storitev deljenja vsebin na spletu (predlagani novi 2. odstavek 76. člena)

PROBLEM: Trenutni predlog uvaja režim uveljavljanja pravic, ki bo lahko dejansko izničil učinke odprtih licenc na platformah. Člani kolektivnih organizacij ne morejo uporabljati odprtih licenc, s katerimi se odpovejo uporabi dela v komercialne namene. Dela, ki so na voljo pod odprtimi licencami (npr. določene oblike Creative Commons licence), so izrednega pomena, saj gre za zakladnico znanja. Odprte licence tvorijo pomembne odprte vire za izobraževanje in raziskovanje. Nedopustno bi bilo, da bi slovenska nacionalna ureditev preprečevala učinke uporabe teh institutov, ki so del pomembne razvojne strategije izobraževanja in raziskovanja tudi v Republiki Sloveniji in imajo v evropskem, kot tudi svetovnem, znanstvenem prostoru vse večji pomen.

REŠITEV: iz režima upravljanja pravic, ki ga v 2. odstavku 76. člena vzpostavlja nov predlog ZASP, je potrebno izvzeti odprte licence in uporabe za znanstvene in raziskovalne namene in primerno spremeniti predlagane določbe novega 10.a člena ZKUASP.

6. Odgovornost ponudnika storitev deljenja vsebin na spletu (novo šesto a poglavje)

PROBLEM: Trenutni predlog ne upošteva usmeritev, ki jih je podalo Sodišče EU in ne vzpostavlja varovalk, ki skrbijo, da se ohranja svoboda izražanja na spletu.

REŠITEV: podrobneje in v skladu z nemško implementacijo, ki je skladna s sodbo Sodišča EU C-401/19 z dne 26. aprila 2022, v kateri je podalo podrobne napotke glede primerne implementacije 17. člena Direktive 2019/790, naj se uredi predlog zakona v delu, ki ta člen implementira.

7. Predlog uvaja nove neodpovedljive pravice do nadomestila, ki niso povezane z implementacijo direktiv, zato jih ni nujno sprejeti

PROBLEM: Trenutni predlog uvaja kup novot, ki bodo lahko predstavljale pravno podlago za plačevanje novih nadomestil tudi za namene raziskovanja in izobraževanja in sicer:

- pravico do primerne nadomestila za vsakokratno radiodifuzno retransmisijo avdiovizualnega dela;
- pravico do primerne nadomestila od ponudnika storitev deljenja vsebin na spletu za vsakokratno priobčitev javnosti avdiovizualnega dela v okviru storitev deljenja vsebin na spletu;
- pravico do primerne nadomestila za vsakokratno priobčitev javnosti avdiovizualnega dela v okviru storitev videa na zahtevo;
- pravico do primerne nadomestila za vsakokratno dajanje na voljo javnosti avdiovizualnega dela za namen doseganja posredne ali neposredne gospodarske koristi;
- pravica do nadomestila za priobčitev javnosti fonograma in videograma; idr.

Teh novih pravic in podlag za nadomestila zakonodajalcu ni potrebno sprejeti zaradi implementacije direktiv, ampak želijo takšne rešitve imetniki pravic.

REŠITEV: Ker gre pri tem za politično odločitev predlagatelja, predlagamo, da se navedene spremembe v celoti črta in se jih obravnava in pretehta njihovo utemeljenost v naknadnem rednem postopku, če pa to ni mogoče, pa naj se pri vsaki takšni novoti jasno izvzame vse uporabe za namene izobraževanja in znanstvenega raziskovanja.

KOSRIS – Koordinacija samostojnih raziskovalnih inštitutov Slovenije

ARNES Akademska in raziskovalna mreža Slovenije	mag. Marko Bonač, direktor
Geološki zavod Slovenije	dr. Miloš Bavec, direktor
Gozdarski inštitut Slovenije	dr. Primož Simončič, direktor
Inštitut »Jožef Stefan«	dr. Boštjan Zalar, direktor
Inštitut informacijskih znanosti	dr. Aleš Bošnjak, direktor
Inštitut za civilizacijo in kulturo	Andrej Brglez, direktor
Inštitut za ekonomska raziskovanja	dr. Boris Majcen, direktor
Inštitut za hidravlične raziskave	dr. Tanja Prešeren, direktorica
Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije	Bojan Cizej, direktor
Inštitut za kovinske materiale in tehnologije	dr. Matjaž Godec, direktor
Inštitut za narodnostna vprašanja	dr. Sonja Novak Lukanovič, direktorica
Inštitut za novejšo zgodovino	dr. Andrej Pančur, direktor
Kemijski inštitut	dr. Gregor Anderluh, direktor
Kmetijski inštitut Slovenije	dr. Andrej Simončič, direktor
Mirovni inštitut	dr. Iztok Šori, direktor
Nacionalni inštitut za biologijo	dr. Maja Ravnikar, direktorica
Pedagoški inštitut	dr. Igor Ž. Žagar, direktor
Urbanistični inštitut Republike Slovenije	dr. Igor Bizjak, direktor
Zavod za gradbeništvo Slovenije	dr. Aleš Žnidarič, direktor
Znanstveno raziskovalno središče Koper	dr. Rado Pišot, direktor
ZRC SAZU	dr. Oto Luthar, direktor
Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani	dr. Aleš Završnik, direktor

Predsednik KOsRIS
prof. dr. Gregor Anderluh

Visokošolski sindikat Slovenije

Predsednik Visokošolskega sindikata Slovenije,
doc. dr. Gorazd Kovačič

Sindikat vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture

Glavni tajnik
Branimir Štrukelj

Priloga 1: [Predlogi za spremembo besedila členov ZASP-I in ZKUASP-A z obrazložitvijo.](#)

V vednost:

- Rektorska konferenca RS
Univerza v Ljubljani
Kongresni trg 12, 1000 Ljubljana
bernarda.GolobHribar@uni-lj.si

- Univerza v Ljubljani
Rektor prof. dr. Gregor Majdič
pp. 362, Kongresni trg 12, 1000 Ljubljana
rektor@uni-lj.si